Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.
Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds".
MAF Mediju atbalsta fonds

ir bērni, mazbērni

<< Viņa ir pārliecināta, ka 20 gadu laikā kopš sociālo dienestu izveides piedāvātie pakalpojumi un iespējas ir būtiski uzlabojušās. "Tagad ir arī sociālās dzīvojamās mājas. Cilvēkiem iespējams vieglāk izdzīvot. Diemžēl Kurzemē daudzās pašvaldībās tādu sociālo dzīvojamo māju nav, bet Liepājā tas ir sakārtots jautājums, lai gan vienmēr jau varētu būt labāk," saka LPF priekšsēdētāja. Padomu, kā sagatavoties pensijai, A. Barčai bieži lūdzot arī cilvēki pirmspensijas vecumā.

Par šī gada indeksāciju LPF priekšsēdētāja saka: "Šogad indeksē tikai ar vienu koeficientu, kas ir 6,4%, ar otru ne. Tas ir tādēļ, ka aprēķinātās sociālās apdrošināšanas iemaksas atšķiras no tā, kādas ir reālās iemaksas. Šī reālā iemaksa gada griezumā ir ar mīnusa zīmi. Labi, ka jau iepriekš padomājām par to, ka mūsu pensijas ir jāaizsargā no negatīvas indeksācijas," uzsver A. Barča. Skaidrojot, kāpēc šāda situācija var rasties, viņa pastāsta par kādu kungu, kurš sūdzējies, ka vienmēr dzīvojis labi, bet tagad, kad aprēķināta pensija, saņemot vien nabaga grašus. "Es viņam jautāju, kā tas nācās, ka viņš visu laiku dzīvojis labi, bet tagad ir slikti? Viņš man atklāti paskaidroja, ka Latvijā nemaksāja nodokļus. Nu, tad ir jautājums, kāpēc tagad prasa lielāku pensiju?"

Nav gluži *civilizācijas nomale*

Kāda Dienvidkurzemes novada pagasta sociālā darbiniece atteicās stāstīt "Kurzemes Vārdam" par pensionāriem pagastā, kurā strādā. Tik vien pateica, ka nupat atgriezusies no mājas apmeklējuma un "cilvēks ir ļoti apmierināts ar to, kā viņam klājas, stāsta, ka nevar salīdzināt šodienas apstākļus ar tiem, kādi bija".

Cīravas pagasta sociālā darbiniece Mairīte Alfuse savus vērojumus gan atklāj: "Es uzskatu, ka liela daļa darba mūžu godprātīgi nostrādājušo pensionāru saņem neadekvāti zemas pensijas. Ir daudzi, kam tā nesasniedz pat maznodrošinātā 376 eiro. Ja nebūtu pagājušā gada *pirmsvēlēšanu pielikuma*, tad situācija būtu kritiska. Man liekas, ka maztur īgajiem pensionāriem šobrīd ļoti dara pāri, viņiem klājas ārkārtīgi grūti. Turklāt pensionāri ir viena no apzinīgākajām sabiedrības sociālajām grupām, kas godprātīgi cenšas apmaksāt rēķinus. Pielikums šajā rudenī, salīdzinot ar to, kā aug cenas, ir patiesi niecīgs."

Vecums nāk un atņem spēkus, taču sirmgalves iet uz dārzu kaut ar nūjiņu vai staiguli, ravē, laista, audzē dārzeņus, lai tikai ikdiena būtu mazliet vieglāka un mazāk jāpērk veikalā.

"Pensionāri noguruši no problēmām, to var just arī no sabiedriskās aktivitātes; ir pieklusums. Cilvēki netiek pie ārsta tad, kad vajag, un dažreiz ārsta apmeklējums ir ļoti dārgs, ilgi jāgaida, bet veselības problēmas tikai aug augumā. Ja cilvēku ieliek slimnīcā uz desmit dienām vai divām nedēļām, viņam jāsamaksā par to gandrīz visa pensija. No kā dzīvot tālāk?" jautā M. Alfuse. Viņa gan uzsver, ka cīravniekiem ir arī savas priekšrocības – uz vietas ir ģimenes ārsts, aptieka, atbrauc "Centrālā laboratorija" un noņem analīzes, darbojas pasta nodaļa. "Mēs neesam galīgā *civilizācijas nomalē*, jo ir taču pagasti, kuros vairs nav nekā, pat veikala," teic sociālā darbiniece. "Pieļauju, ka tie, kuri lemj par pensiju lielumu, nemaz nezina, kā mūsu vecajiem cilvēkiem te, *lejā*, klājas."

Maksājumu maz

"Pagraba plaukti jāpiepilda. Kā citādi?" iedama no dārza istabā, "Kurzemes Vārdam" saka kalveniece Inta Ruduka. Vēl palikuši nogodējami kāposti, saimniece grasījās tos skābēt.

Abi ar vīru dzīvo pagasta centrā individuālā mājā, kam blakus dārzs, siltumnīca. "Lai gan pati tomātus neēdu, tie jāaudzē ģimenei. Man ir trīs bērni un septiņi mazbērni. Viena ģimene Latvijā, divas dzīvo ārzemēs. Kad atbrauc ciemos, protams, ņem līdzi Latvijas labumus. Tas tā jau no paaudzes paaudzē," Inta stāsta.

Pašu izaudzēta pārtika ir atspaids pie pensijas, un arī darbošanās vajadzīga. "Tagad, kad esmu mājās un spēks un veselība vēl turas, jāstrādā, lai nav jāsēž un jāklausās par visādām nebūšanām un politiku, kur es mainīt neko nevaru. Esmu nostrādājusi tikpat kā 48 gadus, tad par to visu domāju, bet tagad man pienākas citādākas dienas. Darbs joprojām mājās ir, bet tas ir citādāks, patīkams," pensionāre stāsta par savu ikdienu.

Par pensijas lielumu viņa īsti negrib runāt. Protams, gribētu vairāk, bet kopā ar vīru iztikšanai pietiek, vienīgi nevarot neko iekrāt. "Es jau gribu arī paceļot, aizbraukt pie bērniem, bet tad man viņi palīdz ar biļetēm. Kad ir iespēja un varu kaut kur piestrādāt, es atsaucos, jo neesmu pavisam *ierakusies* mājās. Man ir arī hobijs – spēlēju pagasta amatierteātrī. Patīk risināt krustvārdu mīklas," kalveniece stāsta.

Šobrīd viņa prāto, ka savulaik, kad piedāvāja pirkt, droši vien vajadzēja iegādāties nekustamo īpašumu, piemēram, mežu: "Tas palaists garām, bet tolaik domāju, nu, kur es, kam man?... Bija neuzņēmība. Abi ar vīru par nākotni nepadomājām, varbūt, ka tas vienīgais mīnuss. Citam, kam maza pensija, varbūt ir kapitāls. Mans kapitāls ir bērni un mazbērni."

Māja nopirkta, par īri nav jāmaksā, tik vien, cik par elektrību un malku. Līdz šim tai vajadzējis ap 600 eiro, bet nu, saimniece prāto, noteikti būs vairāk. "Pagājušogad mums mežniecībā iedeva cirsmu, kurā varējām par velti salasīt kokus pēc izstrādes. Pārvešana, sazāģēšana bija jāmaksā, tomēr sanāca lētāk. Paldies, ka mums vēl veselība un varam to izdarīt!" Aktīvā pensionāre sev un dzīvesbiedram novēl veselību, pārējais esot.

Grib iztikt paši

"Mēs pensionāru biedrībā esam 30 biedri, dzimšanas gadi – lielākoties ap 1940. Pensijas ir ļoti mazas, kaut arī darba stāžs liels. Kādai sievietei, kas nostrādājusi 37 gadus, pensija ir gabaliņu pāri trīs simtiem. Dzīvo viena, par dzīvokli jāmaksā, labi vēl, ka turas veselība. Ja būtu jāiet uz aptieku, tad veikalā vairs nebūtu ko meklēt," stāsta Vaiņodes pensionāru apvienības vadītāja Silvija Pizika. Apģērbam un iedzīvei pensionāri naudu vairs netērē, jo dzīves laikā, kā paši saka, ar mantām apauguši. Vēl labi, ka Vaiņodē daudziem ir mazdārziņš; pašu izaudzētais ir jūtams atspaids.

Lūgt palīdzību, pabalstu, dāvanas daudzi nespēj. "Manai kaimiņienei darba stāžs pāri par 30 gadiem. Sāk pieklibot veselība, un es teicu, ka, manuprāt, viņa ir maznodrošinātā, varētu dabūt pārtikas paku, bet viņa negrib," S. Pizika stāsta, ka ir cilvēki, kas jāiedrošina kaut kur vērsties. Daļa senioru uz palīdzības lūgšanu paskubināmi, viņiem kauns par savu nabadzību, grib iztikt paši. Taču mazā pensija spiež ekonomēt uz pārtiku, kaut gan, lai saglabātu veselību, būtu jāpaēd labi.

Vientuļi pensionāri, kas dzīvo privātmājā, vairs nespēj īpašumu uzturēt. Kāda sieviete, kam bija Liepājā palicis dzīvoklis, ko izīrēja, pārdeva māju Vaiņodē un atgriezās Liepājā, tā tomēr sanāca lētāk. Katrs meklē kādu risinājumu.

Par pensiju indeksāciju Vaiņodes seniore saka: "Par to varētu pasmieties, ja nebūtu tik skumīgi. To jau televīzijā teica, ka no tagadējās inflācijas seniori cieš daudz vairāk nekā jaunie cilvēki, jo zāles dārgas. Man pensija lielāka nekā vecākajiem apvienības biedriem, jo pensionējos vēlāk. Labi, ka dzīvoju zem viena jumta ar dēla ģimeni, tad ir vieglāk."◗

EKSPERTE

DIENAS TĒMA

Mērķis – uzturēt seniorus veselīgus

Ieva Reine,
Rīgas Stradiņa universitātes vadošā pētniece, Upsalas Universitātes pētniece

Runājot par novecošanas ekonomisko pusi, Latvijai starpība ar Ziemeļvalstīm un Islandi ir ļoti liela, jo ne tikai faktiskie ienākumi atšķiras, bet arī tas, ko cilvēki spēj paveikt, cik daudz spēj iesaistīties sabiedriskās norisēs. Izmaksas Baltijas jūras reģionā relatīvi sāk izlīdzināties, tas nozīmē, ka mūsu pensionāriem, kuriem nav iespēju piestrādāt, ir diezgan ierobežoti līdzekļi, salīdzinot ar senioriem kaimiņvalstīs un Islandē. Viņi ir stipri ierobežoti savās aktivitātēs, taču ar tādām pašām vajadzībām. Tāpat jākomunicē, gribas iziet ārpus mājas, iesaistīties pasākumos, nemaz nerunājot par ceļošanu, kas mums izmaksā līdzvērtīgi. Latvijas iedzīvotājiem iesaistīšanās aktivitātēs uzliek slogu.

Izglītības līmenim nav lielas nozīmes. Latvijā ir daudz vairāk cilvēku, kas ieguvuši augstāko izglītību, salīdzinot ar Islandi, kurā stipri mazāks cilvēku īpatsvars izstudē. Taču viņiem ienākumu līmenis ir daudz stabilāks, arī iespējas pievērsties hobijiem labākas.

Eiropas Savienības valstu statistika liecina, ka Latvijā no citām valstīm atšķiras dzīvildze vīriešiem un sievietēm. Disproporcija starp dzimumiem Latvijā ir milzīga – sievietes dzīvo stipri ilgāk. Pētījumā ar Islandi salīdzinājām datus, un izrādās, ka Latvijā ir aptuveni 70% pensijas vecuma sieviešu, kas dzīvo vienas, bet Islandē – puse uz pusi. Ilgāka kopdzīve nozīmē arī ekonomisko jautājumu citādu risināšanu. Vienam cilvēkam ir dārgāk dzīvot nekā pārim, un dzīvesbiedra zaudējums atstāj lielu iespaidu uz ikdienas aktivitātēm gados vecākām sievietēm. Īpaši lauku rajonos ir vairāk tādu, kurām ļoti mazi ienākumi, līdz ar to arī minimālas iespējas piepildīt savas vēlmes un sapņus.

Esmu piedalījusies arī apskata veidošanā par pirmspensijas vecuma sievietēm, kuras no Latvijas emigrējušas uz ārvalstīm un sākušas pelnīt pietiekami lielu naudu. Viņas kļūst sociāli aktīvas, sāk sportot, iesaistās pasākumos un brīvprātīgajā darbā. Laiks vairs nav jāvelta tikai naudas pelnīšanai, bet pietiek arī citam. Ir ļoti liela atšķirība starp dzīvi Latvijā un to, kā cilvēki jūtas, kad nonāk vidē, kur viņu atalgojums ir vismaz minimums.

Ļoti labi, ka ir vecāki cilvēki! Jānovērtē viņu zināšanas un iespējas. Pats par sevi fakts, ka sabiedrība kļūst vecāka, ir pozitīvs. Mūsu mērķis – uzturēt seniorus veselīgus, pēc iespējas aktīvākus, tādus, kas spēj sevi nodrošināt, palīdzēt jaunākai paaudzei un nav slogs veselības aprūpes sistēmai. Tāpēc ir jādomā, kā preventīvi veicināt aktīvu dzīvesveidu, lai cilvēkiem saglabātos laba veselība.

Ir svarīgi stāstīt jaunajiem, ka ne jau tikai viņu vecāki un vecvecāki kļūst veci, bet arī paši tādi būs. Kādas viņi redz savas vecumdienas? Daudz kas atkarīgs no cilvēkiem spēka gados, jo viņi ir tie, kas rada senioriem dzīves apstākļus. Vai tie ir tādi, kādus jaunie vēlētos sev dzīves nogalē? Izjust empātiju, iztēloties sevi citas paaudzes vietā ir ļoti nozīmīgi. Sabiedrība veicina jaunības kultu, visu laiku uzsveram – jauns, skaists un varošs. Taču arī vecāks cilvēks var būt tāds pats, ja viņam ir piemēroti apstākļi un viņu pieņem.◗

UZZIŅAI

- Kopējais vecuma pensijas saņēmēju skaits Latvijā – 435 000.
- Iedzīvotāji virs darbaspējas vecuma Liepājā – 15 000, Dienvidkurzemē – 8000.
- Nodarbināto pensijas vecuma iedzīvotāju skaits Latvijā – 54 400.
- Liepājas iedzīvotāju vidējais vecums – 42 gadi, Dienvidkurzemē – 44 gadi.

AVOTS: CENTRĀLĀ STATISTIKAS PĀRVALDES, VSAA